

Драгомир Лалчев (България, Благоевград)

КЪМ ЕТИМОЛОГИЯТА НА ОБЛАСТНОТО И СЕЛИЩНО ИМЕ МОСХОПОЛЕ (МОСКОПОЛЕ) В ЕПИР

Топонимът *Мосхополе* намираме посочен най-често с фонетичния вариант *Москополе* в трудовете на редица изследователи на езика, бита и културно-историческото минало на балкано-романското население, познато още с името *власи* (Кънчов 1900; Weigand 1907: 50 и сл.; Младенов 1995: 18; Балкански 1996: 7–17; Кирилова 1998: 27–29) и мн. др.

С това име е назоваван известния от края на XVIII в. гр. *Москополе*, намирал се в едноименната област между Северозападен Епир и Южна Албания. Този цветущ някога град е имал оживена занаятчийска и търговска дейност, като населението му възлизало на около 60 хил. души. В този областен културен и търговски център са се издавали на гръцки редица речници, учебници по граматика и буквари за местните училища. По време на влашкото въстание за автономия през 1788 г. градът е сринат със земята от Али паша Янински. Така от някогашния известен град, днес е останало само едно малко селище, намиращо се на 21 км югоизточно от гр. Корча (Южна Албания) (Кирилова 1998: 28–29; Бело, Д. и Р. 2006: 602).

Всъщност упадъкът на Москополе – най-големият търговски и културен център в Северен Епир, започва още от 1769 г. и продължава в следващите години, когато местните албански бейове предприемат безконтролен икономически произвол над богатите цинцарски (влашки) фамилии. През следващите три десетилетия епирските власи масово напускат Москополе и се заселват в Солун, Битоля, Велес, Серес, в Костурско, Корчанско и Дебърско. Поради участието им в гръцкото въстание 1821–1828 те са подло-

жени на нови притеснения от страна на янинския управник Али паша (1741–1822 г.), десетки цинцарски семейства бягат от Тесалия и към 1820 г. се установяват в гр. Пещера, оформяйки известната влашка махала *Пане махала*, където се поставя началото на най-компактната влашка (армънска) област в цялата западнородопска област. Армънските общности се разселват от районите на Грамос и Пинд планина към Македония, а оттам и към Родопите (Ракшеева 1996: 53–65; Балкански 1996: 7–17; Кирилова 1998: 27–29).

Топонимът *Мосхополе* е с някогашна двойна номинативна функционалност: като областно и селищно име (урбаноним). В албански език се среща записано с формата *Voskopojë* (*Воскопопя*). В структурно отношение името представлява албанизиран изговор на хибридна гръцко-славянска конструкция от гр. прил. *μόσχος* в първо значение ‘израстък, издънка, фиданка’ с функция на прилагателно и втора част славян. *пòле*. Така в албански *Мосхополе* е с преход на началното *M > V* и силна диалектна палаталност на *-л > -jë*, даваща транскрипционна форма *Воскопойъ/Voskopojë*, типична за албанските говори. Интересно е, че за същото понятие в старогръцки език има и друг по-стар синоним *ἔρνος* ‘издънка, клонче’ и прен. значение ‘потомък’ (СГБР 1992: 314). От тази лексема няма образуван синонимен топоним “Ернополе”, нито пък мъжко ЛИ *Ерно*, а се среща само женска форма *Ерна*, която Илчев посочва като съкратена от нем. *Ernestine*, производна от *Ernst* (Илчев 1969: 200). За Централна и Западна Европа това може да е присъщо, обаче за Епир едва ли, защото тук гръцкото влияние в антропонимията е много силно още от ранните векове на Византия, така че влиянието на немски образци е изключено.

Очевидно името *Мосхополе* първоначално е означавало обширна местност с млада, повторно израсла гора на мястото на някогашна изсечена или опожарена от горски пожар, обикновено предизвикан от мълния. Така от пъновете на някогашния лес са прорасли отново млади дървета. *Цялостното значение на този хибриден гръцко-славянски композитум е ‘поле с прокарали израстъци от млади дървета върху пънове на по-стара гора’, срв.*

семантично МИ *Пожарището, Трѣбището, Трѣбич, Сѣчището, Бранището*.

Времето на поява на името *Мосхополе* трябва да се търси далеч преди употребата му като ойконим на епирските власи около Пинд и Грамос планина. Вероятно то се е появило след VII–VIII век в езика на елинизирани славяни в Македония и Тесалия. Във връзка с адиективния гръцки елемент *мосхос*, значението на топонима може да се илюстрира и с антропонима *Моско*. В речника на Ст. Илчев това лично име неправилно е посочено като видоизменено от *Мойсей*. *Защото в такъв случай кратката форма би трябвало да бъде Мойсо, а не Моско* (курсив – б. а.); ФИ *Мѣсков* в Лясковец, Горна Оряховица, Велико Търново, Нова Загора, Стара Загора, Сливен, Ямбол, Пирдопско, Пещера, Самоковско, Благоевград; *Московци* – стар род в Пилашево, Първомайско; *Москояни* – във Варна (Илчев 1969: 344).

От същия гръцки произход е и втората част на името на византийския книжовник *Йоан Мосх*, живял през периода 538–619 г., чието дело е древният писмен паметник, известен с името *Синайски патерик*, сборник с разкази за монашеския живот в Египет, Сирия и Палестина от онова време (Кувев 1986: 28).

Според мен ЛИ *Моско* е от гръцки и произлиза от първична форма **Мосхо*, което е от гръц. *μόσχος* ‘рожба, отрок, момче’.

Преходът на основата *Мосхо* > *Моско* се дължи на отпадането на крайната сигма (ς) в първичната форма *μόσχος* и преход на тематичния гръцки консонант *χ* > *κ*, осъществено на българска почва по народна етимология. Така името добива оформеност със славянски суфикс *-ко*, наподобяващ българските умалителни имена като *Ван-ко, Пен-ко, Ден-ко, Мин-ко, Дон-ко* и под., отразени в речниците на Илчев (1969) и Ковачев (1995).

ЛИТЕРАТУРА

Арnaudов, Ал. 1978. Промени в населението и селищата на Пазарджишки окръг. – В: Известия на музеите от Южна България, Т IV, 1978.

Балкански, Т. 1996. Западнородопските власи. Етнос. Етнонимия. Ономастика. В. Търново, 1996.

Балкански, Т., К. Цанков, 2007. Местните имена от Пещерското краище. В. Търново, 2000; Местните имена от Доспатското краище. В. Търново, 2007.

Бело Д., Р. Бело 2006. Значението на битолския конгрес за азбуката на албанския език. – В: Българска филологическа медиевистика. Научни изследвания в чест на проф д-р Ив. Харалампиев. В Търново, 2006.

Вайганд, Г. 1899. Аромъне. Етнографско-филологическо-историческо издирване на тъй наречения народ македоно-ромъне или цинцари. Варна, 1899.

Иванов, Й. Български старини из Македония. 1931.

Иванов, Й. 1982. Местните имена между Долна Струма и Долна Места София, 1982.

Илчев, Ст. 1969. Лични и фамилни имена у българите. София, 1969.

Кирилова, А. 1998. Родовата памет на армъните. – В: Армъните в България. София, 1998.

Ковачев, Н. 1995. Честотно-етимологичен речник на личните имена. В. Търново, 1995.

Кувев, К. 1986. Съдбата на старобългарската ръкописна книга през вековете. София, 1986.

Кънчов, В. 1900 Македония. Етнография и статистика. София, 1900.

Кънчов, В. 1911. Орохидрография на Македония. София, 1911.

Кънчов, В. Пътуване по долините на Струма, Места и Брегалница. – В: СбНУ, Т. 10. 1894; Т. 11. 1894; Т. 12. 1895 г.

Лалчев, Д. 2006. Етимологични ракурси в топонимията на средновековната епархия Крупник. – В: Годишник на Филологическия факултет. Т. 4. Благоевград, 2006, 208–224.

Младенов, М. Сл. 1995. Влашкото население в България (разпространение, произход, топонимия). – В: Българска етнология, т. XXI, извънреден брой.

Ракшеева, Св. 1996. Пастирите от Грамос. – В: Българска етнология, год. XXII, кн.1, 53–65.

Страници от миналото на град Пещера. С, 1973, 82–83.

Юруков, П. 1965. Пещерският край. София, 1965.

Djuvara. N. La diaspora aroumaine aun XVIII–XX siècles. – Cahier, Nr. 8, p. 95–100.

Weigand G. Rumanen und Aromunen in Bulgarien. Leipzig 1907, p. 50.

Papahagi, T. 1974. Dictionarul dialectului aromân. Bucurest, 1974.

Popescu, R., T. Balkanski. 1995. Aromani din Rodopi Bulgariei. Craiova, 1995.